

УДК 81'25:355.343.18

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2018.1\(40\).137061](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2018.1(40).137061)

Балабін В.В.

кандидат філологічних наук, професор
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ВИЗНАЧЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВІЙСЬКОВОГО ПЕРЕКЛАДАЧА

Стаття присвячена аналізу кваліфікаційних вимог до військового перекладача на підставі нормативно-правових документів загальнодержавного рівня – законів, національної рамки кваліфікацій, класифікатора професій, кваліфікаційних характеристик професій, а також визначенню поняття «кваліфікація військового перекладача», що входить до базових одиниць категоріального апарата теорії військового перекладу.

Ключові слова: перекладознавство, військовий переклад, теорія військового перекладу, кваліфікаційні вимоги, кваліфікація військового перекладача.

Балабин В.В. Определение квалификации военного переводчика. *Статья посвящена анализу квалификационных требований к военному переводчику на основании нормативно-правовых документов общегосударственного уровня – законов, национальной рамки квалификации, классификатора профессий, квалификационных характеристик профессий, а также определению понятия «квалификация военного переводчика», являющегося одной из базовых единиц категориального аппарата теории военного перевода.*

Ключевые слова: переводоведение, военный перевод, теория военного перевода, квалификационные требования, квалификация военного переводчика.

Balabin V.V. Determining qualification requirements for the military interpreter. *The theory of military translation as a special branch of translation studies does not have the stated requirements and proper definition for the military interpreter's qualification. By analyzing national laws and official government documents (national framework of qualifications, higher education standards, occupational classification, and qualification characteristics of professions), the author summarizes qualification requirements for the military interpreter. The military interpreter's professional qualification is a standardized set of competences, recognized by the Ministry of Defense of Ukraine and certified by a diploma of complete higher education that allow him/her to perform linguistic support for forces. These competences are acquired to solve complex problems and tasks in the field of military management, linguistics and translation. The military interpreter's professional qualification also contains information on the level of higher education, specialty, specialization and education program. The educational qualification of the military interpreter certifies the successful two-phase study at the first (Bachelor) and second (Master's) levels of higher education in philology and military management. It is described in terms of learning outcomes and further specified in terms of professional competencies.*

Keywords: translation studies, military translation, theory of military translation, military interpreter, qualification requirements.

Однією із проблем теорії військового перекладу, як спеціальної теорії перекладознавства, є **проблема визначення вимог та методології формування професійної кваліфікації й компетентності військового перекладача**, що набуває особливої актуальності під час корінного переформування

матування соціально-економічної, освітньої й кадрової політики України в умовах європейської інтеграції.

Наукові праці з проблеми визначення кваліфікації військового перекладача знайти не вдалося. Проте, існують праці з професійної компетенції військового перекладача, адже ці поняття нерозривно пов'язані (В.В. Балабін [1], П.П. Банман [2], Н.М. Романенко і Е. Шагардинова [11], Е.В. Тихонова і Д.Н. Белов [14], Л.В. Цвяк [16]), Н.С. Шаталова [19], Е.К. Шорин [20]), а також дослідження з професійних компетентностей цивільного перекладача, серед яких, насамперед, відзначимо фундаментальні розвідки М.Я. Цвіллінга [15], Л.К. Латишева і В.І. Провоторова [6], Р.К. Міньяр-Белоручева [9], О.І. Чередниченка (з проблем мовної і перекладацької освіти [17] та формування професійної компетенції перекладача [18]), а також праці, в яких автори згадують проблематику кваліфікації перекладача: П.А. Матюша [7], І.А. Колодій [5], О.Р. Світлична [12], Н.П. Білоус [3], К.М. Скиба [13], І.М. Дробіт і Н.В. Рак [4], О.О. Мацюк [8], А.В. Янковець [21] та інші.

У Тлумачному перекладознавчому словнику Л.Л. Нелюбіна термін «кваліфікація перекладача» відсутній, а проблемі перекладацької компетенції присвячена лише одна стаття [10, 149-150].

Поза увагою дослідників також залишилося питання термінологічного визначення поняття «кваліфікація військового перекладача».

Метою статті є аналіз кваліфікаційних вимог до військового перекладача на підставі нормативно-правових документів загальнодержавного та відомчого рівнів – національної рамки кваліфікацій, класифікатора професій, кваліфікаційних характеристик професій, а також визначення поняття «кваліфікація військового перекладача», що входить до базових одиниць категоріального апарата теорії військового перекладу.

Проведений аналіз нормативно-правових документів, які прямо чи безпосередньо пов'язані з поняттям «кваліфікація військового перекладача», дозволив дійти такого висновку: кваліфікаційні вимоги до військового перекладача в Україні мають визначатися на підставі і з урахуванням норм Законів України «Про освіту» [24] і «Про вищу освіту» [23], Національної рамки кваліфікацій [27], галузевих рамок кваліфікацій (в яких вимоги конкретизуються у термінах компетентностей, що характерні для кваліфікацій певної галузі знань та/або виду економічної діяльності), національного класифікатора України «Класифікатор професій» ДК 003:2010 [28], Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників, проектів стандартів вищої освіти, професійних стандартів, а також спеціальних вимог кваліфікаційних центрів та інших суб'єктів, що уповноважені здійснювати діяльність з оцінювання і визнання кваліфікацій.

Розглянемо вимоги нормативно-правових документів, на підставі яких запропонуємо визначення поняття «кваліфікація військового перекладача».

Стаття 1 Закону України «Про освіту» дає таке визначення поняття: «**Кваліфікація** – визнана уповноваженим суб'єктом та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання)» [24].

Відповідно до ст. 34 цього Закону, кваліфікації за обсягом класифікуються

на **повні** та **часткові**, а за змістом – на **освітні** та **професійні**. Кваліфікація вважається повною в разі здобуття особою повного переліку компетентностей відповідного рівня Національної рамки кваліфікацій, що визначені відповідним стандартом і частковою – в разі здобуття особою частини компетентностей відповідного рівня [24]:

Освітня кваліфікація – визнана закладом освіти чи іншим уповноваженим суб'єктом освітньої діяльності та засвідчена відповідним документом про освіту сукупність встановлених стандартом освіти та здобутих особою результатів навчання (компетентностей)».

Професійна кваліфікація – визнана кваліфікаційним центром, суб'єктом освітньої діяльності, іншим уповноваженим суб'єктом та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання), що дозволяють виконувати певний вид роботи або здійснювати професійну діяльність.

Кваліфікації присуджуються, визнаються і підтверджуються закладами освіти, іншими суб'єктами освітньої діяльності, кваліфікаційними центрами та іншими суб'єктами, які уповноважені здійснювати діяльність з оцінювання і визнання освітніх та/або професійних кваліфікацій (див.: підпункти 8-10 [24]).

Як бачимо, законодавець визначив юридичні основи розуміння терміна поняття «кваліфікація» та розмежував професійну й освітню кваліфікації.

У пункті 3 Національної рамки кваліфікацій (НРК) кваліфікація визначається як «офіційний результат оцінювання і визнання, який отримано, коли уповноважений компетентний орган встановив, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) за заданими стандартами» [27]. Структурною одиницею НРК є поняття «кваліфікаційний рівень», що визначається певною сукупністю компетентностей, які є типовими для кваліфікацій даного рівня.

Кваліфікація військового перекладача за НРК має відповідати восьмому кваліфікаційному рівню, що передбачає «здатність особи розв'язувати складні задачі і проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог» (пункт 10 статті 36 Закону України «Про освіту» [24]).

Крім НРК, кваліфікаційні вимоги до військового перекладача обов'язково мають урахувати правові норми національного класифікатора України «Класифікатор професій» ДК 003:2010 (далі – ДК 003:2010) [28], який згармонізовано з Міжнародною стандартною класифікацією професій (ISCO 08: International Standard Classification of Occupations) [31], що є необхідною умовою для переведення національних даних щодо професій у систему, яка полегшує міжнародний обмін професійною інформацією.

Відповідно до Розділу 2 ДК 003:2010 професія перекладача належить до кваліфікаційного угруповання «професіонали», що «передбачає високий рівень знань у галузі гуманітарних наук», професійні завдання полягають «у збільшенні існуючого обсягу знань, застосуванні певних концепцій, теорій та методів для розв'язання проблем», а кваліфікація має бути

підтверджена *«дипломом про повну вищу освіту, що відповідає рівню спеціаліста або магістра»* [28].

Професія перекладача у ДК 003:2010 позначається спеціальним кодом «2444.2», де:

2 – розділ кваліфікаційного угруповання («Розділ 2. Професіонали»);

24 – підрозділ («Підрозділ 24. Інші професіонали»);

244 – клас («Клас 244. Професіонали в галузі економіки, соціології, археографії, археології, географії, кримінології та палеографії»);

2444 – підклас («Підклас 2444. Професіонали в галузі філології, лінгвістики та перекладів»);

2444.2 – група («Група 2444.2. Філологи, лінгвісти, перекладачі та усні перекладачі»).

Код «2444.2» (та, відповідно, такі ж вимоги до професійної кваліфікації) мають інші споріднені професії: «гід-перекладач», «перекладач технічної літератури», «редактор-перекладач», «лінгвіст», «філолог».

Кваліфікаційні вимоги до військового перекладача мають також урахувати правові норми Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників (далі – ДКХП) [22], який *«розробляється міністерствами, іншими органами виконавчої влади, всеукраїнськими та галузевими об'єднаннями організацій роботодавців України та суб'єктами господарювання офіційно встановленим порядком»* [26]. ДКХП містить офіційну кваліфікаційну характеристику професії (посади) перекладача, у третьому розділі якої зазначаються кваліфікаційні вимоги щодо ступенів вищої освіти та стажу роботи. Останньою вказується первинна посада, до якої не передбачається вимога щодо стажу. ДКХП визначає такі кваліфікаційні вимоги для посад перекладача:

«Провідний перекладач: повна вища освіта відповідного напрямку підготовки (магістр, спеціаліст). Стаж роботи за професією перекладача I категорії – не менше 2 років. Перекладач I категорії: повна вища освіта відповідного напрямку підготовки (магістр, спеціаліст); для магістра – без вимог до стажу роботи, спеціаліста – стаж роботи за професією перекладача II категорії – не менше 2 років. Перекладач II категорії: повна вища освіта відповідного напрямку підготовки (спеціаліст). Стаж роботи за професією перекладача – не менше 1 року. Перекладач: повна вища освіта відповідного напрямку підготовки (спеціаліст) без вимог до стажу роботи» [30].

Висновки. На підставі представленого аналізу сформулюємо визначення кваліфікації військового перекладача. **Професійна кваліфікація військового перекладача** – це визнана Міністерством оборони України та засвідчена дипломом про повну вищу освіту стандартизована сукупність здобутих компетентностей розв'язувати складні задачі і проблеми в галузі військового управління, лінгвістики й перекладу, яка містить інформацію про ступінь вищої освіти, спеціальність, спеціалізацію, освітню програму, що дозволяє виконувати обов'язки лінгвістичного забезпечення військ. **Освітня кваліфікація військового перекладача** – це результат успішного двоступеневого навчання за першим (бакалаврським) та дру-

гим (магістерським) рівнями вищої освіти за спеціальностями «філологія» і «військове управління», що описується в термінах результатів навчання й компетентностей.

Відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України, в дипломах кваліфікацію перекладача слід визначати за чотирьома якісними параметрами: ступінь вищої освіти, спеціальність, спеціалізація, освітня програма, професійна кваліфікація [25]. Повна професійна (освітня) кваліфікація військового перекладача відповідає успішно завершеному другому (магістерському) рівню вищої освіти та восьмому рівню Національної рамки кваліфікацій, а часткова професійна (освітня) кваліфікація військового перекладача відповідає успішно завершеному першому (бакалаврському) рівню вищої освіти та сьомому рівню Національної рамки кваліфікацій.

Кваліфікація військового перекладача має бути деталізована «в термінах компетентностей, які лежать в основі кваліфікації випускника» [29, 29], в чому і полягають перспективи подальшого наукового дослідження.

Список літератури

1. Балабін В.В. Професійна компетентність військового перекладача // Мовні і концептуальні картини світу: Зб. наук. праць. – К., 2002. – №7. – С. 20-23.
2. Банман П.П. Военный переводчик: требования и компетенции. – Вестник Пермского национального исследовательского политехнического университета. Проблемы языкознания и педагогики. – 2015. – № 2 (12). – С. 106-112.
3. Білоус Н.П. Особливості професійної діяльності перекладачів авіаційної галузі у сучасних умовах. – 2017. – С. 1-4. – http://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/29394/1/-Особливості_професійної_діяльності_перекладачів_авіаційної_галузі_у_суч.pdf
4. Дробіт І.М., Рак Н.В. Ефективність використання автентичних веб-ресурсів при підготовці перекладачів // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2013. – №. 35, вип. 3. – С. 106-112.
5. Колодій І.А. Роль міждисциплінарних зв'язків у формуванні професійної компетентності майбутніх перекладачів. – 2014. <http://er.nau.edu.ua:8080/-handle/NAU/10790>.
6. Латышев Л.К, Провоторов В.И. Структура и содержание подготовки переводчиков в языковом вузе: Уч.-метод. пос. – 2-е изд. – М.: НВИ-ТЕЗАУРУС, 2001. – 136 с.
7. Матюша П.А. Сучасний стан професійної підготовки українських перекладачів та можливі шляхи її удосконалення // Мовні і концептуальні картини світу: зб. статей КНУ ім. Т. Шевченка. – 2012. – Вип. – Т. 41. – С. 87-94.
8. Мацюк О.О. Формування професійних компетенцій майбутніх перекладачів. – 2016. <http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/6105/1/7.pdf>
9. Миньяр-Белоручев Р.К. Как стать переводчиком? – Москва: Готика, 1999. – 176 с.
10. Нелюбин Л.Л. Толковый переводоведческий словарь. – 5-е изд. – М.: Флинта: Наука, 2008. – 320 с.
11. Романенко Н.М., Шагардинова Е. Методологические основы профессиональной подготовки военных переводчиков // Известия Южного федерального университета. Педагогические науки. – 2017. – № 4. – С. 28-33.
12. Світлична О.Р. Про еволюцію перекладацької професії та різновиди спеціалізації перекладача з урахуванням специфіки застосування двостороннього послідовного перекладу // Мова і культура. – 2012. – № 15, т. 5. – С. 371-377.
13. Скиба К.М. Психолого-педагогічні умови розвитку лінгвістичного мислення майбутніх перекладачів: дис. – Хмельницький, 2008. – 163 с.
14. Тихонова Е.В., Белов Д.Н. Профессиональная компетентность военного переводчика (на материале китайского языка) // Молодой ученый. – 2015. – №14. – С. 525-528. – URL: <https://moluch.ru/archive/94/20889>.
15. Цвиллинг М.Я. Профессиональные требования к личности переводчика и обучение переводу // Информационно-коммуникативные аспекты перевода: Сборник научных

- тудов. – Нижний Новгород, 1998. – С. 141-150.
16. Цвяк Л.В. Проблеми підготовки військових фахівців-прикордонників зі спеціальності “переклад”. – 2003. – URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/10492/1/-Tsviak.pdf>
 17. Чередниченко О.І. Проблеми мовної й перекладацької освіти в Україні // Про мову і переклад. – К.: Либідь, 2007. – С. 124-134.
 18. Чередниченко О.І. Структурні професійної компетенції перекладача // Про мову і переклад. – К.: Либідь, 2007. – С. 230-237.
 19. Шаталова Н.С. Профессиональная подготовка военных переводчиков: лингводидактический аспект // Вестник Московского института государственного управления и права. – 2016. – № 16. – С. 123-127.
 20. Шорин Е.К. Проблемы развития профессиональной компетентности военных переводчиков // Интеграционные процессы в науке в современных условиях. – Сборник статей Международной научно-практической конференции: в 3 частях. – 2017. – С. 120-123.
 21. Янковець А.В. Підготовка майбутніх перекладачів засобами інформаційно-комунікаційних технологій у вищих військових навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Янковець Андрій Володимирович. – Хмельницький, 2005. – 190 с.
 22. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. – URL: <https://jobs.ua/ukr/dkhp>.
 23. Закон України «Про вищу освіту». – Офіційний вісник України від 18.08.2014 – 2014 р., № 63, стор. 7, стаття 1728, код акта 73423/2014. – URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/print1520598473571353>.
 24. Закон України «Про освіту». – Офіційний вісник України від 06.10.2017 – 2017 р., № 78, стор. 7, стаття 2392, код акта 87438/2017. – URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/print1511442813317168>.
 25. Наказ Міністерства освіти і науки «Про затвердження форм документів про вищу освіту (наукові ступені) державного зразка та додатків до них, зразка академічної довідки» № 525 від 12.05.2016 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки № 701 від 22.06.2016). – URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0551-15>.
 26. Наказ Міністерства соціальної політики України від 31.05.2017 № 918 «Про затвердження Порядку розроблення та затвердження кваліфікаційних характеристик». Офіційний вісник України від 29.08.2017 — 2017 р., № 67, стор. 119, стаття 2016, код акта 86882/2017. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0784-17/print>.
 27. Національна рамка кваліфікацій // Додаток до Постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій». – Офіційний вісник України від 06.01.2012 – 2011 р., № 101, стор. 15, стаття 3700, код акта 59774/2011. – URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF%paan12#n12>.
 28. Національний класифікатор України: «Класифікатор професій» ДК 003:2010, затверджений наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 28 липня 2010 року № 327. – К.: Видавництво «Соціформ», 2010. (Із змінами, затвердженими наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 30 листопада 2017 року № 1744. URL: <https://hrliga.com/index.php?module=norm-base&op=view&id=433>.)
 29. Національний освітній глосарій: вища освіта / 2-е вид., перероб. і доп. / авт.-уклад. : В.М. Захарченко, С.А. Калашнікова, В.І. Луговий, А.В. Ставицький, Ю.М. Рашкевич, Ж.В. Таланова / За ред. В.Г. Кременя. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. – 100 с.
 30. Перекладач // Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. URL: <https://jobs.ua/ukr/dkhp/articles-123>.
 31. International Standard Classification of Occupations: ISCO-08 / International Labour Office. – Geneva: ILO, 2012. – xi+422 p.

References:

1. Balabin, V.V. (2002). Profesiina kompetentnist viiskovoho perekladacha. Movni i kontseptualni kartyny svitu. Vol. 7, 20-23.

2. Banman, P.P. (2015). Voennyj perevodchik: trebovaniya i kompetencii. Vestnik Permskogo nacional'nogo issledovatel'skogo politexnicheskogo universiteta. Vol. 2 (12), 106-112.
3. Bilous, N.P. (2017). Osoblyvosti profesiinoi diialnosti perekladachiv aviatsiinoi haluzi u suchasnykh umovakh. Retrieved from http://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/29394/1/-Osoblyvosti_profesiinoi_diialnosti_perekladachiv_aviatsiinoi_haluzi_u_such.pdf.
4. Drobit, I.M., Rak, N.V. (2013). Efektyvnist vykorystannia avtentychnykh veb-resursiv pry pidhotovtsi perekladachiv. Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia. Vol. 35(3), 106-112.
5. Kolodii, I.A. (2014). Rol mizhdystyplinarnykh zv'iazkiv u formuvanni profesiinoi kompetentnosti maibutnykh perekladachiv. Retrieved from <http://er.nau.edu.ua:8080/-handle/NAU/10790>.
6. Latyshev, L.K., Provotorov, V.I. (2001). Struktura i sodержanie podgotovki perevodchikov v yazykovom vuze. 2-ed. – Moscow, NVI-TEZAURUS.
7. Matiusha, P.A. (2012). Suchasnyi stan profesiinoi pidhotovky ukrainskykh perekladachiv ta mozhlyvi shliakhy yii udoskonalennia. Movni i kontseptualni kartyny svitu. Vol. 41, 87-94.
8. Masiuk, O.O. (2016). Formuvannia profesiynykh kompetentsii maibutnykh perekladachiv. Retrieved from <http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/6105/1/7.pdf>.
9. Min'yar-Beloruhev, R.K. (1999). Kak stat' perevodchikom? Moscow, Gotika.
10. Nelyubin, L.L. (2008). Tolkovyj perevodovedcheskij slovar', 5-ed. Moscow, Flinta, Nauka.
11. Romanenko, N.M., Shagardinova, E. (2017). Metodologicheskie osnovy professional'noj podgotovki voennykh perevodchikov. Izvestiya Yuzhnogo federal'nogo universiteta. Pedagogicheskie nauki. Vol. 4, 28-33.
12. Svitlychna, O.R. (2012). Pro evoliutsiiu perekladatskoj profesii ta riznovydy spetsializatsii perekladacha z urakhuvanniam spetsyfyky zastosuvannia dvostoronnoho poslidovnoho perekladu. Mova i kultura. Vol. 15(5), 371-377.
13. Skyba, K.M. (2008). Psykholoho-pedahohichni umovy rozvytku linhvistychnoho myslennia maibutnykh perekladachiv (Doctoral dissertation). Khmelnytskyi.
14. Tixonova, E.V., Belov, D.N. (2015). Professional'naya kompetentnost' voennogo perevodchika (na materiale kitajskogo yazyka). Molodoj uchenyj. Vol. 14, 525-528. Retrieved from <https://moluch.ru/archive/94/20889>.
15. Cvilling, M.Ya. (1998). Professional'nye trebovaniya k lichnosti perevodchika i obuchenie perevodu. Informacionno-kommunikativnye aspekty perevoda. Nizhnij Novgorod, 141-150.
16. Tsviak, L.V. (2003). Problemy pidhotovky viiskovykh fakhivtsiv-prykordonnykh zi spetsialnosti pereklad. Retrieved from <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/10492/1/-Tsviak.pdf>
17. Cherednychenko, O.I. (2007). Problemy movnoi y perekladatskoj osvity v Ukraini. In O.I. Cherednychenko, Pro movu i pereklad. – Kyiv, Lybid, 124-134.
18. Cherednychenko, O.I. (2007). Skladovi profesiinoi kompetentsii perekladacha. In O.I. Cherednychenko, Pro movu i pereklad. – Kyiv, Lybid, 230-237.
19. Shatalova, N.S. Professional'naya podgotovka voennykh perevodchikov: lingvodidakticheskij aspekt. Vestnik Moskovskogo instituta gosudarstvennogo upravleniya i prava. Vol. 16, 123-127.
20. Shorin, E.K. (2017). Problemy razvitiya professional'noj kompetentnosti voennykh perevodchikov. Integracionnye processy v nauke v sovremennykh usloviyax. In 3 Vol., 120-123.
21. Yankovets, A.V. (2005). Pidhotovka maibutnykh perekladachiv zasobamy informatsiino-komunikatsiynykh tekhnolohii u vyshchykh viiskovykh navchalnykh zakladakh. (Doctoral dissertation). Khmelnytskyi.
22. Dovidnyk kvalifikatsiynykh kharakterystyk profesii pratsivnykh. Retrieved from <https://jobs.ua/ukr/dkhp>.
23. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» (2014). Ofitsiyni visnyk Ukrainy, 18.08.2014, Vol. 63, P. 7, Art. 1728, Act code 73423/2014. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show-1556-18/print1520598473571353>.
24. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» (2017). Ofitsiyni visnyk Ukrainy, 06.10.2017, Vol. 78, P. 7, Art. 2392, Act code 87438/2017. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/print1511442813317168>.
25. Nakaz Ministerstva osvity i nauky «Pro zatverdzhennia form dokumentiv pro vyshchu osvitu (naukovi stupeni) derzhavnoho zrazka ta dodatki do nykh, zrazka akademichnoi dovidky»

- 12.05.2016. (2016). Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0551-15>.
26. Nakaz Ministerstva sotsialnoi polityky Ukrainy «Pro zatverdzhennia Poriadku rozroblennia ta zatverdzhennia kvalifikatsiinykh kharakterystyk» 31.05.2017 (2017). Ofitsiinyi visnyk Ukrainy, 29.08.2017. Vol. 67, P. 119, Art. 2016, Act code 86882/2017. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0784-17/print>.
27. Natsionalna ramka kvalifikatsii. Dodatok do Postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy 1341, 23.11.2011 «Pro zatverdzhennia Natsionalnoi ramky kvalifikatsii». (2011). Ofitsiinyi visnyk Ukrainy 06.01.2012. Vol. 101, P. 15, Art. 3700, Act code 59774/2011. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF/paran12#n12>.
28. Natsionalnyi klasyfikator Ukrainy: «Klasyfikator profesii» DK 003:2010 (2010). Kyiv, Vydavnytstvo «Sotsinform». Retrieved from <https://hrliga.com/index.php?module=norm-base&op=view&id=433>.
29. Natsionalnyi osvittii hlosarii: vyshcha osvita (2014). 2nd ed. Kyiv, Vydavnychi dim Pleiady.
30. Perekladach. In Dovidnyk kvalifikatsiinykh kharakterystyk profesii pratsivnykiv. Retrieved from <https://jobs.ua/ukr/dkhp/articles-123>.
31. International Standard Classification of Occupations: ISCO-08 (2012). International Labour Office, Geneva: ILO.

Стаття надійшла до редакції 25.01.2018 р.